

DEMOKRACIJA

Leto VIII. - Štev. 18

Trst - Gorica 30. aprila 1954

Izhaja vsak petek

Praznik dela

Zanimiva je zgodovina tega mednarodnega praznika dela, ki ga bodo jutri obhajali skoro v vseh kulturnih deželah sveta. Proglasili so ga delavci zato, da bi na njem vsako leto v slogu in bratstvu ponovljali svojo zahtevo po socialni pravičnosti, večji blaginji, boljših delovnih pogojih, svobodi in bratstvu. Prilastili pa so si ta praznik usakovrstni totalitarizmi, ki so v najostrejšem nasprotju s pravičnimi in človeškimi delavskimi smertmi. Tako so prvi maj slavili hitlerjanci z vojaškimi paradami, jutri ga bodo obhajale komunistične diktature. Kakor ni imel pri prvih, tako nima navaden, vsakdanji delavec niti pri drugih prav nobene besede. Prvim je bila namreč zagospodarovalnost nemške rase, drugim pa je svetovna revolucija. O bojim je trenutno delavska blaginja prava postranska zadeva. S kupi uničenih življenj in nenehnimi sragami potu jim plačuje delavstvo svoj krvavi tribut. Ali ni naravno najslabše godi tam, kjer so zmagale najradikalnejše proletarske ideje?

Toda pustimo ta velika vprašanja, o katerih se bodo na jutrišnji dan itak razpisali in razkričali drugi, med katerimi bo vsak ponujal in zagovarjal svoj recept. Pogledimo raje na našo majhno, toda zato neposrednejšo in za tržaškega slovenskega delavca važnejšo stvarnost.

Trst je trgovsko in industrijsko mesto. Večina njegovih prebivalcev si mora iskati kruha v tujini in v gospodarskih podjetjih, javnih in zasebnih ustanovah. Več ali manj velja to tudi za okolice, kjer je le malo takšnih posestnikov, ki bi vso svojo družino lahko vzdrževali samo s sadovi svoje zemlje. Slovenci, ki živijo v teh področjih, je torej o se bno pr z a d e t, če ni za vse potrebne dovolj dela, in še bolj, če ga pri tekmi za pridobitev dela ne omenjujejo z istimi merili kakor njegovega soseda druge narodnosti.

Na jutrišnji delanski praznik moramo torej med ostalimi dvigniti svoj glas tudi proti teci kritiki prot zapostavljanju, kateremu so nerodno podvrženi Slovenci, posebno še, če so zavedni Slovenci Morda se bodo zopet oglašili tisti, ki trde, da ni tako. Toda pregled novih namestitev in premestitev v javnih službah, stalni dotok tujcev, ki dobivajo v našem mestu kruha, medtem ko morajo domačini odhajati v svet, vse to potrjuje našo ugotovitev. V zvezi s tem je treba opozoriti tudi na veliko Tržačanov in njihovih potomcev, ki so se po fašističnem preganstvu vrtnili v svoje rodno mesto, kjer jim devet let po zaključku druge svetovne vojne na domačih tleh še vedno odrekajo politične in socialne pravice, med katerimi zavzema prav izdaja delavske knjižice in s tem vsaj formalno dajanje možnosti za zaposlitev, važno mesto.

Kakšni pa so sploh izgledi na zaposlitev? Trgovina je zastala ker mestu nečje priznati njegovega pravega značaja mednarodnega in vseh valutnih ter carinskih vezi prostega emporija. Z ogromnimi in istočasno ceneni krediti omogoča sicer obstojča oblast graditve novih industrijskih podjetij, ki zaposlijo po nekaj sto delavcev. A šestletno nova delovna mesta, ki smo jih s temi podjetji dobili, primerjamo to z umetni dotokom prebivalstva, pa bomo videli, da se le z malo zadržuje še nadaljnje povečanje brezposelnih, med katere se vsa ta leta prišteva okrog 18.000 - 22.000 oseb.

Takšna gospodarska in socialna politika, ki večja hitreje potrebe kot možnost zadostitve, ne vodi prav nikamor. Temu sledi lahko samo slabšanje že itak težkih življenjskih pogojev. Kaj je par tisoč novih delovnih mest proti desetstosečim doseljencem iz Italije in desetstosečem istrskih beguncev, ki so se v letih 1945-53 ustavili v našem mestu in v njegovi okolici? Res je, da so mnogi Tržačani tudi sami odšli v Italijo, s tujih tla, da bi našli delo, a še več jih je prišlo. Mnogi istrski begunci so po daljšem ali krajšem zadrževanju v našem mestu nadaljevali svojo pot. A vse to je upoštevano, 50.000 oseb predstavlja saldo vseh teh migracijskih gibanj prebivalstva.

Mislimo, da bi bilo treba na jutrišnji praznik dela tudi poudariti, da naše, z brezposelnostjo že itak težko obremenjeno ozemlje nikakor ne more sprejemati na svoje (Nadaljevanje na 2. strani)

Izgledi ženevske konference

Glede ženevske konference se nam razlikujejo bistveno med seboj, vsi pa soglašajo v tem, da posel ne bo lahak. Ze po svojem sestavu ima konferenca značaj popolnega protislovja. O azijskih zadevah se ne bodo prerekli le azijski prisilasi Sovjetske zveze, ampak tudi azijski prisilasi zahodnih sil ter z ene strani udeleženci korejske, z druge pa udeleženci indokitajske vojne. Povsem razumljivo je, da bo Cankajškova formoska vlada ostala ob strani. Saj je svojo vlogo tako rekoč že odigrala.

Če stvar pazljivo premostrimo, lahko ugotovimo, da tudi v Aziji obstojajo pomembni krogi, ki odklanjajo nazore komunistične politike. Znano je, da je dober del Korejcev kazal veliko žilavost nasproti rdeči Kitajski in Sovjetski zvezi. Po drugi strani se pa ne zoperstavljajo le indokitajske države Kambodža, Vjetnam in Laos prizadevanjem, da bi svojo neodvisnost postavile v službo protizahodne politike. temveč kažeta enako težnja tudi Tajlandija in Indonezija. V Tajlandiji so tradicije obrata Hilarija, znanega pionirja francoske kulturne penetracije, še vedno žive. V Indoneziji se današnja vlada odločno upira, da bi se podredila komunističnemu pohlepu. Eden zadnjih proglaševal junaškega branitelja Dien Bien Phuja, generala de Castriasa, zelo slikovito označuje novi položaj: »Mi se ne borimo za ohranitev francoskega kolonializma, ampak vsi, brez razlike, Francozi, Marokinci in Senegalci, smo prišli, da vam pomagamo v borbi za ohranitev Vaše neodvisnosti od Sovjetov, za ohranitev azijske svobode nasproti sovjetskemu kolonializmu.«

Ta nova formulacija je naša svojega izraza v tem, da so Francozi obrambo severnega bojišča proti Kitajski zaupali kamboškemu kralju Norodomu. Norodomu bo imel na ta način pod svojim poveljstvom tudi francoske odrede. To pa po eni strani pomeni vrnitev Azije Azijcem, po drugi pa s stvaritev azijske fronte proti sovjetskemu vplivnemu področju.

Ta popolna sprememba položaja je velikega pomena kot predigra ženevske konference. Iz nje so razvidni obrisi nove konstruktivne politike. Ali opazili bi lahko še druge verjetnosti, kajti borba za Azijo bo kot neposredno posledico imela oborožitve Azijcev. Za zdaj jo oborožujejo samo z evropske oziroma ameriške strani. Toda že danes govorijo v angleških krogih, da kitajski borec v korejski vojni v ničemer niso zaostajali za Nemci. Gotovo je tudi, da ljudje-kri generala Giapa v borbi za Dien Bien Phu niso drugovrstni borec.

Opraviti imamo torej z oborožitvijo Azije, te zibelke človeštva, katere prebivalstvo šteje preko milijardo ljudi. Od trenutka dalje, ko bodo Mao Tse-tungovi ljudje razpolagali s številom divizij, ki bo dvakrat tolikšno kot število, s katerim razpolaga Sovjetska zveza, tudi Moskvi ne bo več lahko obradati premoč med zahodnimi in vzhodnimi silami, in to tem bolj, ker, sodeč po japonskem primeru, lahko računamo z možnostjo, da bo prej ali slej tudi atomska skrivnost padla v roke novega Džingiskana ali Timur-lenka.

Zato imajo nedvomno tudi Sovjeti interes na pozitivni rešitvi ženevske konference. Ze v Berlinu je Molotov naglasil, da mora biti Evropa enotna nasproti azijski božodnosti. Njegov predlog, da pristopa v Atlantsko zvezo, torej ne more pomeniti drugega kot potrebo, da se Evropa pa tudi Sovjetska zveza zavarujeta nasproti Vzhodu; torej ista potreba, ki je v srednjem veku povzročila, da so se razne germanske skupine z Rimljani združile proti Atili, da so poborniki križarske Evrope iskali pomoč in zvezo muslimanskih držav proti Džingis-kanovim Tatarom, da so bili zahodnjakom Bajazid in vladarji Irana in Mirisa mnogo bližji kot krvoločni napadatelci iz notranosti vzhodne Azije.

Sovjetska ponudba za trgovska pogajanja, ki je prišla do izraza za časa berlinske konference, ima veljavo tudi pred ženevsko konferenco. Petnajst dni pred zasedanjem te konference so trgovskimi strokovnjaki petindvajsetih držav začeli svoja posvetovanja pod pokroviteljstvom tajnika gospodarskega odseka Združenih narodov za Evropo, Myrdala. Ta poslovni sestaneek zastopnikov Vzhoda in Zahoda so pripravljali že februarja v babilonski palači Združenih narodov v Zenevi in v ta namen so se sestali Edgar Faure za Fran-

cijo, lord Reading za Veliko Britanijo in Kumikin za Sovjetsko zvezo. Vsi so soglašali v prepričanju, da je med Vzhodom in Zahodom treba vzpostaviti trgovske zveze. Ni prvič, da je Evropa postavljena pred taka vprašanja, glede katerih vlada tako hudi ideološki in gospodarski spori. Ko je bližnji vzhod prišel v muslimanske roke, ko je protestantizem iz evropske sredine izločil Anglijo in ves anglosaksonski svet, so bile zapreke, ki jih lahko primerjamo z današnjo odvratnostjo proti vzpostavitvi zvez s komunističnimi državami, približno enake.

Toda prav italijanska mesta so v zavestnem nasprotju do križarske Evrope v svojo veliko korist zlomila versko blokado. To isto so Francozi napravili za časa Renesance, ko sta kralj Franc I. in kardinal Richelieu iskala in našla nove vires francoski gospodarski delavnosti v krajih protestantske Evrope, pri čemur sta zavestno pobijala španski ekskluzivizem.

Enake pedsodke bo treba odstraniti tudi v vprašanih gospodarske zveze med Vzhodom in Zahodno Evropo. Edgar Faure je 2. marca t.l. dejal, da politična vprašanja na gospodarsko področje ne spadajo. Nedvomno se moramo ozirati tudi nanje, vendar smatramo za svojo dolžnost, da evropskemu gospodarstvu zavarujemo tista izhodišča, ki jih na žalost že dolgo pogreša, kar je zopet vzrok današnje gospodarske napetosti. Zato je potrebno omogočiti in začeti z izmenjavo dobrin. Pod vplivom teh novih gospodarskih zvez morajo nastati nove možnosti za zblizanje Zahodne in Vzhodne Evrope.«

V Zenevi se med drugimi tudi Grki stopili v zvezo z Madžari. Povzljajo se znaki novih gospodarskih zvez med Jugoslavijo in podonavskimi državami pod sovjetskim vplivom, kar Italijani zelo

redi uporabljajo za svojo protijugoslovansko propagando.

Salvator de Madariaga kaj rad grmi proti takim »propagandističnim prizadevanjem«. Toda že v sami Sovjetski zvezi se javlja potreba za izboljšanjem življenjske ravni ruskega prebivalstva. To je pe mogoče doseči samo z dovolom zahodnih dobrin v dežele, ki so podrejene Sovjetski zvezi. »Financial Times« je v preglednem članku koncem marca ugotovil, da so se odnosi med Sovjetsko zvezo in podonavskimi državami v razdobju od 1. 1948 do 1953 ojačali od 35 na 70 odstotkov, vendar je pa ta povečani odstotek pomenil pravzaprav osiromašenje dobaviteljev, in zaradi vedno slabše kakovosti proizvodov ogrožal gospodarski napredek Sovjetske zveze. Kar počenja jo gospodarski strokovnjaki v Zenevi, je priprava dalekožešnjih pogodb, ki naj bi zagotovile trajno oskrbovanje Sovjetske zveze. Zahodne države pa čutijo potrebo, da si zavarujejo iztržek svojih proizvodov v isti količini, kot so jo navjeli že preteklega leta in do neke mere tudi dosegli.

Tisti pa, ki se upira tem sovjetskim prizadevanjem, je Amerika s svojim »Battle Act-om«. Toda tudi tu je opaziti že zadovoljive znake preumernjenja, kajti ruska trgovska agentura »Amtorg« je na zahtevo raznih ameriških tvrdk 20. t.m. po več letih zopet pričela poslovati.

Vsa ta dejstva res sicer ne morejo pomeniti ničesar odločilnega o verjetnosti pozitivnega zaključka ženevske konference. Vendar za to obstojajo resni pogoji. Državniki Zahodne Evrope bodo nedvomno doprinesli svoje, da bi se položaj, ki je sicer zelo zamotan, ublažil, saj tudi tak, kakršen je, ne izključuje boljših vidikov. Tudi ni izključeno, da bodo nove iznajdbe na vojaškem področju govorile svoj prepričljiv jezik.

Bombe in razumski svet

V zadnjih tednih smo doživeli dvojce presenečenj zgodovinskega pomena. Prvo presenečenje je bila razstrelitev prve vodikove bombe, drugo: odstranitev ustvaritelja te bombe, Roberta Oppenheimerja, zaradi njegovih simpatij do komunizma.

Pred nekaj dnevi so objavili obširno pismo, ki ga je osumljeni učenjak poslal Komisiji za atomsko energijo. V tem pismu je razskoval odgovoril na obdolžitve s podrobnim popisom svojega življenja. Kot sin židovskih staršev, ki so se iz Nemčije zatekli v Združene države, se je ves posvetil znanosti, ne da bi se kakor koli zanimal za politično življenje. To je trajalo vse do trenutka, ko ga je politika sama prisilila, da se je prišel baviti z njo. Ameriška gospodarska kriza je v tem času na tisoče in tisoče delavcev pogнала na cesto in finančni polomi so zajemali vedno širši obseg. Temu se je pridružilo zverinsko preganjanje Židov v hitlerjanski Nemčiji. Prav to so bili odločilni udarci zunanje sveta, ki so ga vpljvali v politično življenje.

Prvi koraki politično nerazgledanega učenjaka so ga zapeljali pod komunistični vpliv, kateremu so v teh časih podlegli številni razumniki po vsem svetu. Nekateri med njimi so temu vplivu sledili do skrajne doslednosti, kot n. pr. Artur Koestler, ki je pristopil h KP, drugi, kot Robert Oppenheimer, so komunistu ostali v določeni razdalji z znatnimi notranji pridržki.

Zakaj so tako postopali ljudje, ki spadajo nedvomno med najmočnejše duhove naših časov? Koestler je odgovoril na to vprašanje s knjigo, ki ji je dal naslov: »Božji prestol je ostal prazen. Iz strahu pred praznino, pred ničemer, so ti ljudje odhajali na iskanje absolutnih vrednot in trdnih, nedvoumni meril. Verjeli so, da ležijo v komunističnih naukih Marxa in Lenina, ali vsaj v bližini teh naukov, obrazci življenjskega bivanja.

Prav tako kakor v fizikalnih vedah, tako so tudi tu stitili odkriti nedvoumne obrazce. Medtem pa, ko so fizikalne obrazce vedno nanovo preizkušali z vso ostrino svojega razuma, so dvomljivo obrazce komunizma — vsaj v začetku — sprejemali brez kritične presoje. To pa je v prvih začetkih. V teku let so se pokazala razočaranja;

odprlo se je spoznanje, da marksistični ideal ni zemeljski paradiz, pač pa tiranija brez človeškega dostojanstva; manifestacija popolne nihilizma. To spoznanje je nastalo najprej med razumniki dežel, ki ležijo v bližini domovine socializma in se je kasneje razširilo tudi na prekomorske dežele.

Notranji odklon proti komunizmu je pričel naraščati. Pri Koestlerju je prišel do izraza v romanih, pri Oppenheimerju v tem, da se je poglabljal v učestno prav do samega roba človeškega razuma; pri obeh je božji prestol še vedno prazen. Gotovo je bilo tudi nekaj izjem (Klaus Fuchs, n. pr.), vendar so pri njih obstojali verjetno čisto svojski razlogi, obveznosti, podločnosti, ki se jih niso mogli iznebiti. Če se ozremo na celoto, lahko ugotovimo, da se je v zadnjem poldrugem desetletju — to dokazuje med ostalimi tudi Oppenheimerjevo pismo — razumski svet odmaknil od komunizma. To presenečenje je morda dejansko mnogo večje, kakor pa mu svobodni svet to priznava.

Drugo presenečenje. Se pred nedavnim časom so strokovnjaki menili, da sta za razstrelitev atomske vodikove bombe potrebni dve stvari: prvič navadna atomska bomba tipe Hirošima kot vžigalo in drugič določena količina zelo težko izvedljive oblike vodika, trituma. Sedaj pa so dognali, da za to ni neobhodno potreben tritium, pač pa je za uporabna tudi še neka druga oblika vodika, ki se hitreje in ceneje izdelava. Razstrelilna moč te vodikove oblike je naravnost nepojmljiva. Sto kilogramov tega vodika, ki mu pravijo litium 6 deuterium in ki ga vžiga navadna atomska bomba ima tako razstrelilno moč kot šest milijonov ton dinamita.

Ob teh gorostasnih vesteh se človeštvo poskuša tolažiti mislijo: Kakor v drugi svetovni vojni niso uporabljali strupenih plinov, ker so se nasprotniki bali povračilnih akcij, tako tudi v bodoče nihče ne bo tvegval uporabe atomskega orožja. Privaditi se moramo pa na to, da živimo v časih, v katerih so vodikove bombe tu, kakor so tu najrazličnejše zavratne bolezni. Razvoja, ki je privedel znanstveni svet do odkritja vodikove bombe, ni mogoče ustaviti, najmanj pa še s hrupnimi propagandnimi protesti komunističnih agentov. Ti pro-

RESOLUCIJA SDZ ŽENEVSKI KONFERENCI

„Slovenska demokratska zveza za Svobodno tržaško ozemlje kot predstavnica demokratskega gibanja med slovenskim in hrvatskim prebivalstvom tega Ozemlja, ponovno prosi zunanje ministre štirih veselil, zbrane na konferenci v Zenevi, da upoštevajo trdno voljo ogromne večine italijanskega in slovenskega prebivalstva vsega Svobodnega tržaškega ozemlja in da ohranijo nerazdeljeno STO, ker je edino taka rešitev v stanju, da prinese Trstu in Ozemlju čut varnosti, pomirjenje duhov, gospodarsko pobudo in blagostanje; da izloči glavni vzrok spora in oviro sporazuma med Italijo in Jugoslavijo ter da dá vsej srednji Evropi najkrajši svobodni izhod na morje in v svet.“

Tržaško vprašanje na nedeljskem sestanku SDZ

V nedeljo dopoldne je bil v prostorih Slovenske demokratske zveze v Trstu širši sestaneek njenih članov in prijateljev, na katerem se razpravljalo o najnovejšem razvoju tržaškega vprašanja. Sestaneek je otvoril podpredsednik SDZ g. Kristijan Tence, ki je takoj pred besedo poročevalcu. Ta je v enournem referatu podal zaokroženo in povezano sliko dogodkov, začelši od 8. oktobra pa vse do danes. Povsod je pokazal v kakšni obliki so se vrstili jugoslovanski, italijanski, angloameriški in, seveda, naši tržaški interesi. Pri tem je poudaril, da ni bistvo spora med Jugoslavijo in Italijo v tem, ali naj Trst priključi italijanski republiki ali ne, temveč v pogojih, pod katerimi naj bi se ta priključenje izvedla. Italija bi hotela dobiti Trst kot prvi obrok uresničenja svojih večjih zahtev, ki obsegajo po minimalnih tolmačenjih vsaj še večino cone B, po maksimalnih željah pa vso Istro in tudi

dele Dalmacije. Jugoslavija pa je pripravljena pristati na priključenje Trsta in, kakor slišimo, tudi na razmeroma širok koridor med Trstom in Italijo, toda v zameno hoče dobiti formalna jamstva, da so s tem italijansko-jugoslovanski ozemeljski računi dokončno poravnani. Poročevalec je nato razložil, zakaj je Jugoslavija prav sedaj znova potisnila tržaško vprašanje v središnje zanimanja, kakor tudi, zakaj se Italija izogiblje, da bi zdaj pristala na kakršno koli dokončno rešitev, s katero bi se odrekla možnosti, da že v bližnji bodočnosti zopet postavi nove zahteve po nadaljnjih koncesijah. Ker najnovejši jugoslovanski predlogi, vsaj v kolikor se javno o njih govori, ne ponujajo Italiji bistvenih pravičnejših, kakor Italija že ima — to se pravi odločilno besedo v cona A — po govornikovem mnenju ni verjetno, da bi Italija Tiltove ponudbe sprejela. Za formalno suverenost nad skoro vso cona A bi se namreč morala formalno in dokončno odreči cona B. Zato se zdi, da bo stremenje italijanske vlade šlo za razširjenjem pristojnosti italijanskih funkcionarjev pri ZVU, s čemer bi razširila svojo dejansko oblast v cona A, ne da bi se zaradi tega morala odpovedati italijanskim rojakom v cona B. To bo storila, ker se zaveda, da bi italijansko javno mnenje težko razumelo in opravilo drugačno razdranje svojih odgovornih politikov.

Poročevalec je seveda poudaril, da so vse to zgolj domneve, ki držijo samo v toliko, v kolikor bi se položaj normalno razvijal. Ne smemo pa pozabiti, da živimo glede tega v okoliščinah, v katerih se lahko od danes na jutri vse izpremeni. Smo na žalost v časih, ko so mednarodni odnosi tako napeti, da je zaman pričakovati, da bi se tudi naše tržaško vprašanje reševalo na načine, ki bi popolnoma odgovarjali normalnemu stanju. Dokler stojé stvari tako, je torej že vsako odlašanje dejansko za nas pridobitev, kajti pričakovati smemo, da se bo tržaško vprašanje nato, v mirnejših razmerah in s hladnejšimi glavami, reševalo v smislu razumejših pogledov, ki še, posebno v zadnjem času, uveljavljajo v vedno širših krogih. To velja tudi za iredentistično stran, na kateri začenjajo počasi razumeti, da ne morejo niti tukajšnji Italijani imeti prav nobene koristi od likvidacije Svobodnega tržaškega ozemlja. Pri tem je govornik opozoril tudi na vesti iz dobro obveščenih krogov, po katerih naj bi prav takšno gledanje bilo glavni razlog za odstop prvega italijanskega političnega svetovalca pri ZVU, Diego De Castro se namreč ni strinjal z razdelitvijo Svobodnega tržaškega ozemlja.

Po poročevalcu je povzel besedo predsednik SDZ, g. Kristijan Tence, ki je dopolnil izvajanja govornika z nekaterimi podrobnostmi, nakaer je predlagal zborovalcem resolucijo, katero bi poslali v Zenevo, da bi tudi tam zbrane diplomate opozorili na voljo in želje tukajšnjega prebivalstva. Po nekaterih dodatkih, ki so jih predlagali zborovalci, je bila nato soglasno sprejeta gornja resolucija, katero je tajništvo SDZ medtem tudi poslalo v Zenevo.

Po sprejemu resolucije se je podpredsednik SDZ, g. Kristijan Tence, zahvalil vsem govornikom in udeležencem ter je zaključil dobro obiskano zborovanje, ki je pokazalo, kako potrebno je, da se slovenski demokrati od časa do časa zberejo in pomenijo o raznih perečih vprašanjih.

Ob zaključku redakcije pričujoče številke se je nabralo nekaj zanimivih vesti, ki kažejo, da stopa Tržaško vprašanje tako v mednarodnem kakor v krajevnem političnem pogledu v novo, zanimivo stopnjo svojega razvoja.

Priznani mislec je nekoč dejal: »Če bi tudi vedel, da bo jutri konec sveta, bi še danes zasadil drevesce jablane.« Človeštvo je tako vera danes morda potrebnejša kot kdaj koli.

Odločitev Tržaškega vprašanja?

Ob zaključku redakcije pričujoče številke se je nabralo nekaj zanimivih vesti, ki kažejo, da stopa Tržaško vprašanje tako v mednarodnem kakor v krajevnem političnem pogledu v novo, zanimivo stopnjo svojega razvoja. Mednarodni razvoj potrjuje naša napovedovanja, izražena v drugih člankih. Dopisnik »Corriere di Trieste« je namreč sporočil iz Rima svojemur listu, da se govorniki predlogu, po katerem bi Anglo-Američani bili za desetletno odločitev končne rešitve Tržaškega vprašanja, medtem pa bi jamčili za ohranitev obstoječega stanja z edino spremembo, ki bi obstojala v delni razširitvi italijanske civilne uprave v cona A. Ta rešitev bi vsaj začasno prekinila neprestano življeno vojno in nezvestnost, v kateri so doslej živeli Tržačani in ki je popolnoma omrtila gospodarsko življenje mesta.

Drug zanimiv razvoj se kaže tudi v samem Trstu, kjer je Socialistična stranka Julijske krajine (PSVG - Saragatova podružnica) protestirala pri novem italijanskem političnem svetovalcu Fracassiju zaradi njegove udeležbe pri desničarski manifestaciji Sredi Polja, zastopnica iste stranke, gospa dr. Benco, pa je v sredo zvečer v tržaškem mestnem svetu predlagala, da bi tržaški mestni svet poslal v Zenevo delegacijo, katero bi tvorili zastopniki vseh skupin. Delegacija naj bi nastopila proti delitvi Svobodnega tržaškega ozemlja, za zaslivanje Tržačanov, ko gre za njihovo usodo in za takojšnje prenehanje neprestanih mahinacij okrog Tržaškega vprašanja.

Zupan Bartoli, ki ni mogel takoj videti, kako naj spravi to v sklad s svojo enostransko iredentistično politiko, se je seveda znašel v vidni zadregi.

O vsem tem bomo podrobneje poročali v naši prihodnji številki.

VESTI z GORIŠKE GA

POLITIKA ZA VERO, NE VERA ZA POLITIKO!

Ze nekaj časa opazujemo v italijanskem tisku poročila in razprave o vzhajajočem razpravljajo v zadevi ostvartive pravičnega socialnega reda, kot bi moral izhajati iz nauka vere. V vrstah italijanskih katoličanov se je namreč pojavilo dvojno gledanje na vero in politiko, ki ima za posledico tudi dvojno praktično udejstvovanje katoličana v družbenem življenju. Eni, to je starejši katoličani, so bolj konservativci in se za socialni napredek brigajo le, v kolikor nujno vevaleta trenutna strankarska politična potreba ali pa tudi sama taktika pred silo razne pod pritiskom levčarskih programov in ne iz krščanske ljubezni.

Mladi katoličani pa vztrajajo na tem, kar je bivši predsednik italijanskih mladincev Katoliške akcije dr. Rossi, pisal tani po junjskih volitvah, in sicer, da mladi katoličani niso zadovoljni s tem, da jih kdo presoja očetovsko in da uporabljajo le od potrebe do potrebe, samo kadar komu lahko služijo. Da v obstoječih političnih organizacijah mladina ni našla možnosti, da bi se uvrstila v politično življenje, kjer bi izrazila temeljne vrednote, ki jih je verska vzgoja prikazala.

Mladina — nadaljuje bivši predsednik Rossi — noče, da taktika ubije socialni napredek, ki se mora osvariti na političnem poprišču kot posledica verskega nauka. Evangelij nas ni vzgojil k podpiranju raznih klientel, pokornega položništva in denarnja bogatinstva. Praviča in usmiljenost imata pred vsami privilegiji prednost. Za rešitev naš dan vesolja sodna ne bo zaostavljala, da je kdo imel kapele v svoji gospodarski vili.

Mladi katoličani zahtevajo — pravi vedno dr. Rossi — da se politika vodi po političnih kriterijih. Vera pa mora politiko navdihovati, ne da bi stopila na njen prostor. Zato laiki ne smejo Cerkev izbrzljati v svoje strankarske namene.

V teh besedah komaj devetletnega zdravnika dr. Rossija je zapopen in izpovedan ves program mladih italijanskih katoličanov, katerim je do pred kratkim predsedoval. Italijanski listi vidijo v teh besedah odkrito kritiko delovanja katoliških mestnih odborov (Comitati civici), ki so se lansko leto vse preveč posluževali Cerkev v politične strankarske volilne namene ter so na tak način ogledu Cerkev in svetosti vere, ki

politike in strankarstva ne sme poznati, hudo škodovali.

Toda mladi nadarjeni predstavniki in zdravniki dr. Rossi je na svoje predsedniško mesto moral dati ostavko, ker so to zahtevalisti sile, ki so v njegovih besedah in v njegovem programu, katerega je odbor Italijanskih mladincev Katoliške akcije skupaj z njim sestavil in v celoti odobril, videli nevarnost za svoje lastne koristi. Zato je ta odbor v celoti podal ostavko in znak protesta nad odstaviljo dr. Rossija.

So torej v Italiji mlade sile katoličanov, ki hrepenijo po čistosti Cerkev in svetosti vere, kamor se politika in strankarstvo ne smeta vrtvati, da ne škodujeta prvi in drugi.

S temi mladimi silami se mi slovenski demokratje strinjamo! Če bodo zmagale, bodo lahko tudi nas Slovence v Italiji razumele in z nami ravnale po nauku vere, ki zahteva, da se spoštujejo pravice vsakogar, ne glede na njegovo jezikovno pripadnost!

S političnega in strankarskega vidika pomeni zadeva to: da mladi

katoličani želijo in hrepenijo za tem, da se socialni napredek stvarno in učinkovito realizira po nauku vere, ne da bi Cerkev in vera postale politična organizacija ali monopol kake politične stranke. Mladi vidijo nevarnost komunizma; vidijo pa tudi možnost stvarne, učinkovite zajezitve te nevarnosti v realizaciji socialnega napredka prav po nauku vere, ki ne dovoljuje socialnih privilegijev in kopičenja bogastva.

Cerkev in vera pa sta in morata biti že po svojem poslanstvu dostopni vsakemu človeškemu bitju. Prav zato zahteva mladina, da ostaneta Cerkev in vera izven strankarskega in političnega vrveža in boja.

Druge sile pa težijo za tem, da jim Cerkev in vera služita v strankarske politične namene, da za Cerkev in vero skrivajo svoje bogastvo in sploh socialne privilegije.

Tako preživlja italijanska demokracijska stranka notranji boj, ker sta si dve struji, skoro bi rekli v laseh. Stari zadržujejo mlade, ki silijo naprej v socialno pravičnost.

Prvi roditeljski sestanek

V nedeljo predpoldne 25. t. m. je bil prvi roditeljski sestanek na slovenski srednji šoli v ulici Croce. Udeležba staršev je bila zadovoljliva, medtem ko je profesorjev manjkalo lepo število.

Sestanek je otvoril ravnatelj g. dr. Nemeč, ki je pozdravil zbrane starše in orisal pomen in namen takih sestankov, ki imajo namen sodelovanja šole in doma, da bi se s tako povezavo šola okoristila, kajti nje uspeh je pri srcu vsem, ki imamo s šolo opravka.

Zato je upati, da se bodo na takih sestankih, ki se bodo redno vršili, obravnavala le taka vprašanja, ki zadevajo delovanje šole v mejah šolskega zakona in učnih predpisov, ki jih ni mogoče predurjati.

K besedi se je oglasil neki oče in predlagal:

1) Razpravo v zadevi razporeditve izpraševanja dijakov tako, da bi se profesorji sporazumeli z dneve izpraševanja, kajti dijaki so z učenjem preobremenjeni in ker ima-

jo dnevno po pet ur šole, enkrat v tednu pa tudi sedem, jim je dobra priprava absolutno nemogoča za vse predmete hkrati;

2) Razpravo glede odprave angleščine, ker so z njo slovenske šole napram italijanskim za en predmet preobremenjene in prav v tem predmetu ni vidnih uspehov;

3) Razpravo v zadevi šolskih nalog, ki naj bi jih postavljali v zadnje ure pouka, ko so dijaki že utrujeni.

Na prvi dve točki je g. ravnatelj obrazložil težkoče, ki se upirajo izvedbi predlogov, k tretji pa je podaril, da je že od vsega začetka šole dal navodilo, da se šolske naloge, posebno težjih predmetov, ne pišejo v zadnjih urah pouka.

Ni šlo torej za pritožbo kakega očeta ali matere proti kateremu koli profesorju, ampak samo za predlog, ki ga je g. ravnatelj sprejel z zagotovilom, da bo profesorje opozoril!

Vnela se je razprava na prvih dveh predlogih in oče je pojasnil, da ni mislil na kako oviranje pouka in izpraševanja, ampak samo na ureditev zadeve med profesorji samimi, da bi se dijaki lahko temeljiteje pripravljali, ko so z učenjem preobremenjeni in jim kratek popoldanski čas ne zadošča.

Prav tako je oče vztrajal tudi na predlogu glede angleščine. V zadevno razpravo je tedaj z jasno besedo učinkovito posegel g. prof. Rožič, ki je tudi član ravnateljskega sveta, in povedal, da profesorji dijakov ne bi smeli izpraševati v več predmetih v enem samem dnevu, kot se žal dogaja, da je kak dijak izprašan kar iz treh predmetov v enem samem jutru. Pravilo, da se več kot v dveh predmetih na jutro ne sme izpraševati, je potrdil tudi prisotni g. prof. Makuc.

Sicer pa je na profesorjih, da opravičijo dijaka, ki se zaradi bolezni ali drugega tudi trenutnega nezapolženja ni mogel pripraviti za šolo. Za take vzroke naj jamčijo starši, ki se morajo zavedati, da se lenoba in razvada dijakov ne smeta podpirati.

Kar se angleščine tiče je g. prof. Rožič dejal, da ta res ne bi spadala v našo šolo, ker je po številu predmetov odveč. Predlagal pa je, naj bi g. ravnatelj poizvedel, ali imajo Nemci na Tirolskem tudi ta predmet več kot italijanske šole. Ravnatelj naj bi se potem tudi mi po ustroju nemških šol, ki so manjšinske kot naše.

Pojasnil je tudi zadevo latinščine na učiteljsko, kjer jo poučujejo štiri ure tedensko, medtem ko predpisuje program, ki ga italijanska učiteljska spoštujejo, samo dve uri na teden.

Pri tem je zadevno razpravljanje ostalo še ne povsem rešeno in zaključeno. Omeniti pa moramo, da so v ponedeljek imeli sličen sestanek na italijanskem učiteljsko, kjer je bila beseda, da bodo dijake, ki so v prvem in drugem trimesečju odnesli negativni red, ponovno izpraševali, vendar pa ne več kot v enem predmetu na dan!

Gospod ravnatelj dr. Nemeč je povedal tudi, da so se italijanski starši organizirali v Zdrženju in

Gospodarsko stanje v Italiji

Po podatkih, ki jih je iznesel minister Vanoni, je bil lansko leto splošen italijanski bruto dohodek 10.134 milijard lir; čisti dohodek je pa znašal 9.953 milijard lir.

Na kmetijskem-gozdnem sektorju je znašal čisti dohodek 2.381 milijard lir.

Cene proizvodov so se na splošno zvišale za 2-3 odst. v primeri s predlanskim letom.

Znatno pa je padla cena klavnih živin; po uradnih podatkih za 14,8 odst. v primeri z letom 1952 in kar za 31,2 odst. v primeri z letom 1951. V primeri z letom 1938 je bila lani živina 66,06-krat dražja.

Ce temu dodamo še dejstvo, da so se stroški v kmetijstvu zvišali za preko 6 odst. v primeri s predlanskim letom, in to zlasti v živinoreji, potem lahko zaključimo, da živinorejci niso imeli prevelikih uspehov v lanskem letu.

K vojakom grede

Od 3. do 5. junija bodo odšli k vojakom mladeniči, rojeni v zadnjih 4 mesecih 1932. leta.

Tisti, ki imajo pogoje za odlog odsluženja vojaškega roka, morajo poslati tozadevno prošnjo na vojaško okrožje v Videm najkasneje do 23. maja. Prošnji morajo dodati vse potrebne listine.

Zapostavljanje našega jezika

Pomladni zrak je tudi mene, ki tako rad doma tičim, zagnal na izlet. Ali je temu bil vzrok predolgi zimski čas ali pa moja radovednost, bi vam ne znal reči. No, podal sem se tja v Benečijo. Videl sem povsod cvetoče slive, češnje in breskve in zdelo se mi je, kakor da stojim pred brezmejnimi očaranimi vrtni. Videl sem obdelano polje: dolge in široke njive na Sempetrski ravnici in kratke ter ozke poldince raztresene gor po Trémunski in Dreški strmini. V hribih morajo zemljo obdelovati ubogi ljudje z lopato in z motiko, v dolinah pa lahko prekopajo zemljo z adrevesom, to je s plugom. Pri tem se poslužujejo nekakšnih majhnih volov sive dlake. Vendar ne mislite, da je tamkajšnje ljudstvo ostalo pri starih običajih; povem vam, da sem na moja lastna ušesa slišal ropotati po njeni celo najmodernejši traktor. Da, tudi Benečeni hrepenijo po naprednosti!

Ogledal sem si skoro vse zanimive srednjeveške cerkvice, ustoličnice na vrhu ali na pobočju hribov, in še petero njih iz zadnje dobe, ki so napol zakrite v sredi dolin, izjemni stolnici v Sempetrski Slovenov. Obiskal sem današnje gosposke gostilne in stare preproste krčme in pripetilo se mi je, da sem stopil celo v kako hišo. Benečani so zelo gostoljubni, in ko te spoznajo za prijatelja, moraš z njimi.

Bilo je tik po veliki noči in ostalo jim je bilo še obilo zagnanega kruha, tako sem moral pokušati vobojan kruh, gubanco, struklje in ne vem kaj še... Ali nisimo samo jedli in pili, pač pa tudi govorili. Ce vas to zanima, berite le dalje, a potem zamočite, da ne padem v kako hudo zamer.

Mesec dni je minil, od kadar so imeli italijanski kominformisti svoj javni shod v Sempetru, in še smrdi po njem... Zdi se, da so se scompagnie tam globoko ukoreninili, ker so vsi italijanissimi stopili v njihovo stranko. Nekdanji sopotniki takih patriotov se zdaj srenj rešajo, da so jih podpirali proti domačim duhovnikom: a, žalibog, je prepozno. Gor v Ofjanu in v Cernem varhu pa se godi čisto drugače. Tam doli najdeš mestno mlalnost ali celo mrzlotu, to gori, bi rekel, gosposke verske topota celo pretenkovestnost. Našel

kupili ali nanovo zidali. Sklenili so, da se bodo za zadevo intenzivnejše pozanimali, da jo čimprej spravijo v tek.

POROKA. Poročila sta se v soboto 24. t. m. v Steverjanu g. Slavko Klanjšček in gdč. Vida Gravnarjeva. — Novoporočencema obilo sreče!

SMRT. V soboto 24. t. m. je p. dolozi boleznii umrl v Steverjanu g. Stanko Ciglič, komaj osemindvajset let star. — Družini naše iskreno sožalje.

RUPA. Dekleta, obiskovalke večerne šole v Rupi, priredijo v nedeljo 2. maja ob 7.30 uri zvečer igro v treh dejanjih »V A R V A A A«.

Vabljeni vsi! V slučaju slabega vremena se igra vrši naslednjo nedeljo ob isti uri.

Merjasec v Pevmi. Pretekli teden so domačini z Oslavja in Pevme opazili kretanje velikega, kakih 200 kg težkega merjasa. Sodijo, da je pribežal iz Jugoslavije. Zival je sedaj izgnila in ni tožbe o kaki škodi, ki naj bi jo napravila.

Zdravniška oskrba upokojencem. V okviru sprememb socialnega skrbstva je izšel tudi osnutek zakona, ki predvideva popolno zdravniško oskrbo vsem upokojencem. Ce ne bo kakih zapletljajev, bo osnutek kmalu postal zakon in tako bo upokojencem znatno olajšana skrb za dnevno preživljanje.

ŠTEVERJAN. V nedeljo, 25. t. m. so sejali občinski može pod predsedstvom župana g. Ivana Cigliča. V glavnem so razpravljali o šolskih poslojih. Klj so zasebna last, tako na Valerjšču. Občina mora seveda plačevati določeno najemnino, zato so občinski svetovalci razpravljali o tem, ali ne bi kazalo prositi državo za posojilo, s katerim bi stavbo od-

čepiljenje psov. Da bi se rešili vseh težkih posledic pasje stekline, naj se lastniki psov potrudijo in dajo cepiti svoje pse proti tej nevarni bolezni. Čepiljenje ni sicer obvezno, a je zelo koristno, ker prihrani mnogo skrbi in stroškov lastnikom psov v slučaju, da njihov pes koga vkolje.

sem ljudi, ki trepetajo pred prihajajočo »strafingov« božjo, kakor da bi bili kaj groznega storili. Pa zakaj? Ker so zbirali podpise in jih nesli v Kurjo za premostitev sedanjih dušnopastirjev in stvar je prišla na ušesa prizadetima laškima duhovnikoma. Kakor vse kaže, je vpliv italijanskih duhovnikov mogočen nad vsem slovenskim ljudstvom... V Marsinu se ljudje sprašujejo med seboj, kaj pomeni ta črni latinski izrek, ki ga rabi gospod kaplan, ko mu očita, da ne razume slovenski niti pri spovedi: »supplet ecclesias. Tudi meni so postavili to-je vprašanje. Ali, kaj naj bi jaz odgovoril, ki ne poznam latinščine? Rekel sem jim: »Pojdite dol h gospodu dekanu!»

Iz Gornjega Barnasa prihaja glas, da ljudje niso zadovoljni s svojim župnikom potem, ko jim je prepovedal, da ne smejo več moliti v cerkvi po slovensko. Glas pravi, da je gospod župnik molčal, dokler mu neka imenitna oseba ni podarila »pisalnega stroja« in mu objubilila še »motoskofer«. Ko je povsem darilo se je obrnil proti slovenščini! V Kozici se zdi, da so bolj previdni in modri. Tu čakajo pobožne žene, da konča maša, in po maši, ko gospod kurat odide, si one tiho zmoliijo po domače svoj rožnivenec. Popotnik

SOCIALNA VPRAŠANJA

Obrtnice za trgovino

Po vsej državi je vprašanje obrtnic za trgovine, gostilne, kavarnarje in sploh za trgovanje precej napeto in zaostreno.

Obrtnice je že toliko, da je ne le v mestih, ampak tudi že na vaseh skoro vsaka druga hiša s svojo obrtnico.

Premažno število obrtnic škoduje trgovini in konkurenci, ki je ni. Cene pa take, kot jih trgovci po svoji volji postavljajo. Proti prevelikemu številu obrtnic pa se pritožujejo trgovci, gostilničarji, kavarnarji in drugi z izgovorom, da ne zaslužijo niti za režijo, kaj še, da bi družino vzdrževali in davke plačevali.

Srednja pot bi bila ta, da se obrtnice dovoljujejo v taki meri, da ne delajo škode nobenemu, niti kupcem, niti trgovcem. Pa tudi ne občinam in državi, ki imajo od obrtnic svoj del dohodka od trošarine in od davkov raznih vrst.

Zato pa bi morali zakon glede dovoljevanja obrtnic sestaviti po številu prebivalstva, njegovih potreb in po kupni zmoglosti. Ce je tako urejeno na primer za lekarnarje, zakaj ne bi zadevo uredili tudi za vse druge vrste trgovin in trgovanja na splošno?

Praznik dela

(Nadaljevanje s I. strani)

rame skrb za desetisoče novih ust kajti, če se bo nadaljevalo dosedanje doseljavalno politiko, potem bomo kmalu dočkali dan, ko ne bo v Trstu več nobenega domačina. Na vseh mestih ga bodo namreč izpodirili uvoženi prišleki tako, kakor so doslej že sistematično zasedli večino vodilnih mest v naši javni upravi, kakor da bi tukajšnji ljudje za kaj takega ne bili sposobni. Teja pa Tržani ne moremo odobravati.

Ukinitev tistih skritih omejitev, ki danes postavljajo Slovence pri podeljevanju služb marsikdaj v drugo vrsto, če ga že sploh ne izključujejo;

Priprave proučevane pravice na zaposlitev vsem tu rojenim domačinom in njihovim potomcem, ki so tu stalno naseljeni;

Onemogočanje nadaljnega večanja prebivalstva z umetnim dosejjevanjem tujeja žilja, vse dokler je razširjena na področju brezposelnosti!

To so tri popolnoma domače zahteve, ki jih slovensko delavstvo tega področja na svoj praznik urvrša med ostale točke svojega splošnega političnega, socialnega in gospodarskega programa.

DROGERIJA
ANTON PODBORNIK
Prodaja na debelo
in na drobno
GORICA
Trg De Amicis, 12 na Kornu
Telefon št. 3009

GOSPODARSTVO

ZELENO KRMLJENJE ZIVINE

Zeloge suhe krme povečini gre do h kraju in treba bo začeti živino krmiti z zeleno krmo. Pri tem pa moramo paziti, da tako spremembo prehrane ne izvršimo nenkrat, ker bi v takem primeru živino prav gotovo izpostavili nevarnosti driske, ki utegne včasih živino celo škodovati. Zato moramo z zelenim krmljenjem začeti le počasi. In sicer bomo v začetku pomlešali le malo zelene krme med suho, nato malo več, dokler se žilodec živine privadi, odnosno tudi zelena krma postane bolj starolesena. Zeleno in suho krmo dobro premešamo in pustimo za en dan na kupu, predno jo uporabimo. Na ta način se suha krma zmehča in živina jo raje žre, medtem ko bi vso suho krmo — izločila in požrla samo zeleno, če bi pokladali takoj, ko jo zmehčamo. Če pa ima kdo slamoznico, je še najbolje, če vso mešanico — suho in zeleno krmo — zreže za 2-3 obroke obenem. V tem primeru pa moramo paziti, da se rezanica ne ugreje in splešni. Da se temu izognemo, bomo rezanico raztrosili bolj na redko. — Torej velja predvsem pravilo: ne začeti krmiti z zeleno krmo nenkrat, temveč polagoma.

NA NJIVI

Pozne vrste korusze moramo do prvega tedna maja meseca posesti. Poznejše je bolje sejati bolj zgodnje vrste, da nam v jeseni pravočasno dozoriijo. Na to moramo zlasti paziti, ako nameravamo na njivo sejati v jeseni pšenico.

Krompir že poganja in gotovo se bo z njim pokazal tudi njegov največji sovražnik, koloradski ki hrošč. Sedaj v začetku je najbolje, da te požrešneže kratkoma polovimo in sežemo na o. gnju. To delo lahko opravljajo otroci, kar bi njim bilo celo v zabavo. Pozneje, ko se zalega množijo, pa bomo krompirjevcu poskopili s kakšnim strupom, bodisi »Gesarola« ali »Apeni« arzenata, v množini 1 odstotka. Skropiljenje

proti koloradskemu hrošču je prav, če združimo s škropljenjem proti peronosporu. V ta namen pripravimo brozgo z 1 odstotkom modre galice in apna ali pa, namesto modre galice, 1 odst. prahu »Caffarola«, ki mu pa ne dodamo apna. V to brozgo primešamo še 1 odst. enega imenovanih strupov. S tem pripravimo polovico dela. Poskopiti moramo prav dobro in škropljenje ponavljati, čim opazimo novo zalego. Uničevanje koloradskega hrošča je po zakonu obvezno, zato naj prav vsi kmetje izvršijo svojo dolžnost, predvsem sebi v korist!

SADNO DREVJE

To je v tem času že odcvetelo. Zato moramo pohiteti s škropljenjem z arzenatom ali kakim drugim strupom, kakor n. pr. »Gesarola«. Po tem škropljenju bomo isto ponovili čez 14 dni. To škropljenje proti škodljivcem pa bomo združili s škropljenjem proti rji in pegavosti sadja. Pripravili bomo v ta namen 1/2-3/4 odst. brozge modre galice in apna, ali še boljše samo 1 odst. prahu »Caffarola«. V tako brozgo primešamo enega od strupov. Zlasti moramo takš škropljenje izvršiti na češnjah, da tako uničimo zalego zimskega pedica, to je črva, ki žre listje. Se večjo škodo pa povzroča češnjam tako imenovana »češnjevina muha«; le-ta povzroča črvinost češenj. Tako sadje ni za prodajo, ali pa se prodaja po zelo nizki ceni. Zato bi morali vsi kmetje že enkrat sprevetiti, da je boljše drevje češnjevi posekati, ako se nočemo potruditi, da bi na njem pridelali zdravo sadje, godno za prodajo. Proti češnjevni muhi moramo škropiti, kadar pričnejo sadeži rdečiti. Za to škropljenje uporabimo eno od sredstev na podlagi D.D.T., kakor so n. pr.: »Gesarola« (kolličina 1 odst.), »brezdušni Tigamma« (»Tigamma inodoroi«) 100-150 g na 100 l vode, itd. Ta sredstva na podlagi D.D.T. so toplotkurnim živalim, in se razume tudi ljudem neškodljiva.

Komunistične besede in partijska dejanja *Za prvi maj*

Proglas jugoslovanskih svobodnih sindikatov

Nosilci diktatorskih režimov, fašisti in komunisti, so vam poskušali ter vam še vedno skušajo vzeti Prvi maj. Vse, kar vam je bilo nedotakljivo, so potvorili in skrutili, tako tudi Prvi maj. Se več, pravijo celo, da ste jih prav priprajali na oblast in da vladate v vašem imenu in za vašo srečo. Vi veste, da je to laž. Bili ste žive pričedogodkov, ki so se razvijali v naši državi koncem vojne.

Videli ste, da sta dve vojski, ena domača, partizanska, druga tuja, ruska, zasedli Jugoslavijo ter sta v njej, ne da bi vprašali narod, postavili diktaturo komunistične stranke. Vsi vedo, da je ta partija, vse dokler je Jugoslavija imela notranji demokratični režim, bila najslabotnejše politično gibanje v državi, ker je štela samo nekaj tisoč pristavek.

Vsiljena oblast domače in tuje soldateske nad 17 milijoni Jugoslovancev pa je proglasila samo sebe za narodno in delavsko revolucijo in diktaturo proletariata. V svoji gospodarski in socialni politiki je posnemala ruske boljševike. Vse, kar je delala, je nasprotovalo življenjskim potrebam ogromne večine naroda, katerega sestavljajo delavci in kmetje.

Komunistični diktaturi je bil glavni cilj, da ustvari svoje lastni civilni in vojaški državni aparat ter ga oboroži.

Nato proglas orije gospodarski razvoj Titove Jugoslavije, izpremembe, od katerih je prišlo, ter prehaja na današnji problematiki:

Zaradi pomanjkanja političnih svobod, osebne varnosti, policijske samopašnosti in samovolje komunističnih vsemogočnejšev so bili ti uspehi nezogibni. Gospodarska demokracija je laž, ker ni možna brez svobode kritike in svobode akcije, brez obstoja politične demokracije.

Delavcev položaj in zaslužek

Gospodarski načrt za leto 1953 je prinesel znatno poslabšanje delavčeve življenjske ravni. Odpravljena je pravica delavskih svetov v podjetjih, da bi z lastnim pravilnikom svobodno določali mezde in plače zaposlenih oseb. Nov gospodarski načrt je prepisal osnovne mezde in plače, medtem ko dopolnilne dodatke lahko dobi delavec samo na osnovi sklepa okrajnega sveta prozivjalcev.

Močno je zmanjšano upanje, da bi delavci povečali svoje dohodke s sodelovanjem pri razdeljevanju dobička pri podjetjih. Ogromne države in samoupravne datjave so podjetjem zmanjšale možnost za doseg dobičkov, od katerih bi pa delavci itak dobili samo neznamen del. Toda tudi če bi do tega prišlo, bi morali delavci polovico svojega deleža na dobičku žrtvovati za prisilno notranje posojilo.

Kjer koli se že pojavljajo dobički, jih terjajo za vse mogoče potrebe. Tako nimajo delavci dejansko nobene možnosti, da bi zvišali svoj mierni zaslupek.

Komunistična diktatura v Jugoslaviji ne samo, da ne popušča delavskim zahtevam, temveč celo zavajajo slabša delavcev položaj. Na trgu se svobodno formirajo cene za blago državne ali zasebne proizvodnje. Delavci pa imajo istočasno zvezane roke in ne morejo vplivati na višino svojih dohodkov. Zato je razumljivo, da

Strah pred svobodo

Tudi po odcepu od Moskve, katerega je izvršila jugoslovanske komunistična diktatura proti svoji volji, ni bistvenih izprememb v režimu. Nasprotno, ukinitelj so celo relativno svobodo misli, ki so jo uživali člani komunistične partije. To je jasno pokazal slučaj Milovana Djilas. Nosilec diktature opravičljivo svoj enostranski politični sistem z javnim priznanjem, da bi se v svobodi velika večina delavcev, kmetov, obrtnikov in izobražencev izrekla proti diktaturi in proti takšni socialni stvarnosti, kakršna je diktatura ustvarila.

Nato proglas našega, kaj vse dokazujejo dosežanje izkušnje, izreka se za skupno državo, za koalicijsko vladavo, za svobodno volitve, za ohranitev vseh istih novih reform, ki so se izkazale za dobre, itd. ter ugotavlja:

Na današnji Prvi maj bodo nosilci diktature posrbili, da vam pokažejo svojo silo s tanki, topovi in oboroženimi bataljoni, ki jih bodo razvrščali po ulicah. Toda s tem bodo samo izmislili proslavo Prvega maja, ki je bila vedno manifestacija za mednarodni mir. Vi ne smete svobodno govoriti, zato bomo pa mi, namesto vsa danes, postavili vaše neposredne zahteve: pravico ustvarjanja svobodnih sindikalnih organizacij, neodvisnih od države, od podjetij in Komunistične partije; pravico na stavko in kolektivne delovne pogodbe v vseh podjetjih; splošno politično amnestijo, razpustitev vseh taborišč za prisilno delo in ukinitve prisilnega dela; tajne volitve, brez predhodnega postavljanja kandidatov, za delavske svete v vseh podjetjih; neovršna pravica delavskih svetov gospodarskih podjetij, da postavljajo in odpuščajo vse svoje osebe, vključno direktorje, ter jim odreajo plačo; zmanjšanje izdatkov za javni upravni in vojaški aparat; dvig življenjske ravni; svobodno šolstvo, prosto političnih vplivov itd.

Proglas zaključuje poziv na strmenost, vero v zmago in zagotavlja podporo vsega svobodnega delavskega gibanja v svetu. Poleg raznih vidnih Srbov in Hrvatov, med njimi dr. Zivka Topalovića, sta za slovenske socialiste podpisala proglas dr. Celestin Jelenc in dr. Jože Germ. Jugoslovanski socialisti so namreč ohranili svojo nekdanjo strankarsko enotnost tudi v emigrantskem delovanju.

IZ AMERIKE

Predsednik Ameriške federacije dela (AFL) je tudi pozdravil proslavo, ki jih na 1. maj prirejajo zastopniki delavstva iz komunističnih držav. Dve taki največji proslavi sta v Parizu in New Yorku. Proglas newyorškega središča končuje z značilno obvezo:

»Ječe ne morejo zapreti idej. Strelje ne morejo pobiti pravice! Nič nam ne more preprečiti, da ne bi uresničili teh naslednjih zahtev: SVOBODNI DELAVCI, A NE DELAVCI-SUZNJI! BLAGINJA V SVOBODI, A NE BEDA V KOMUNIZMU! SOCIALNA PRAVICNOST ZA VSE, A NE PRIVILEGIJI ZA KOMUNISTE! NARODNA NEODVISNOST, A NE SOVJETSKA KOLONIZACIJA! SVOBODNO DELO V ZDRUŽENI EVROPI!»

Politični razgovori s komunisti, pa naj bodo že iz boljševeškega ali titovskega tabora, so čisto svojevrstna zadeva. Ob takih razgovorih si ne stojita nasproti dva svobodna človeka, ki poskušata po svojih močeh in razsodnostih razviljati življenjska vprašanja človeške družbe, pač pa stoji svobodnemu človeku nasproti sobesednik, katerega modrost obsega nekaj sto vprašanj in odgovorov iz katekizma Marxa, Lenina, Stalina (Malenkova!); ali pa Marxa, Lenina, Tita. Kakor hitro postavi svobodni človek komunistu vprašanje izven naguljene modrostne malhe, ali vprašanje razčleni in poglubi, ostane rdeči goredeč zaprtih ust in rdečih lic, ali pa se obregne s histerično psovk.

Včasih se morda pa le zgodi, da najde nekje komunist, ki mu je ostala še trohica lastne preudarnosti poleg napametne pridruženega dogmatičnega gradiva, o katerem seveda ni razlage in o debate. Tako ti bo tak komunist verjetno le priznal, da je z zgolj političnega stališča demokracija boljše od »prehodne« diktature. Seveda pa bo hitro pristavil, da gospodarska nujnost, ki je odločilna za uveljavljanje komunistične družbe, zahteva vztrajanje na političnih nevednostih, ker vodi ta gospodarska nujnost h končni odstranitvi izkoristitve človeka, in odpravlja gospodarsko negotovost.

Verjetno danes na svetu ni več kmata, ki ne bi bil prepričan v popolnem polomu komunistične kolektivizacije. O uspehih te kolektivizacije govori ljudje, ki z zemljo nikdar niso imeli nobenega opravka. Delavstvu na oni strani železne zavesne pa je v neizbrisnem spominu, kaj pomenijo delovne norme in socialistična tekmovalnost. Vsem ostalim prebivalcem komunističnih področij — z izjemo vodilne plasti komunistične gospode — pa na vsakem koraku kličejo preteklost v spomin prazne državne trgovine, astronomske cene na črnih borzah in podobne medvojne »prijetnosti«.

Vsega tega seveda komunisti in njihovi sopotniki v Zahodni Evropi ne poznajo in zato hlajstajo za pokvarjeno duhovno hrano poklicnih komunističnih agentov, posebno v tistih deželah, kjer živijo lakomerni ljudje. Dobro in koristno bi bilo za vsakega komunističnega priljepljenca, da si to hrano pobliže ogleda in jo oceni za tako, kakršna v resnici je.

V komunističnih deželah ni delodajalcev

To je ena izmed priljubljenih potegavščin plačanih komunističnih priganjačev. Ogledajo si jetra in kosti! Delodajalec je v komunističnem svetu država, ki vzporeja, vodi in nadzira vse gospodarstvo. Država razdeljuje delovno silo, predpisuje proizvodnjo, največkrat brez strokovnjaškega znanja zapovedovalcev, nadzira razdeljevanje dobrin, izplačuje mezde, ureja delovne pogoje in prepušča vse stave. V ljudskih republikah je delodajalec država, vrhovni gospodar pa Sovjetska zveza. »Ljudske demokracije« odvajajo skoro ves svoj izvoz po smešno nizkih cenah v Sovjetijo in uvažajo od tam vse, kar smatrajo v Kremiju za umestno, in to po znatno višjih cenah kot so na svetovnih tržiščih. Na ta način gospodarijo priprežniške države s stalno izgubo; trgovinske bilance redno izkazujejo primanjkljaje; prebivalstvo pa je iz leta v leto ubožnejše. Delavci in kmetje stalno več garajo in prejema vedno manj plačila.

Koristi vleče Sovjetija. Sovjet-

ska vlada je v mnogih priprežniških državah edina zasebna lastnica delnic podržavljenih industrij (n. pr. v mešanih madžarsko-sovjetskijh in romunsko-sovjetskijh delniških družbah). Največji kapitalistični delodajalec v vseh demokracijah je nevedno prav Sovjetija.

V komunističnih državah ni brezposelnosti

Druga potegavščina komunističnih agentov je brezposelnost. Ker je edini delodajalec v komunističnih deželah država, zato seveda ni brezposelnosti brez državnega dovoljenja. Brezposelnosti ni, ker smatrajo tiste, katerim ne dajo dela, enostavno za socialne sovražnike in jih pridno pošiljajo v taborišča za prisilno delo. V Zdrževnih državah n. pr. je sedaj okrog dva milijona nezaposlenih, nobenega delavca pa ni na prisilnem delu. V Sovjetiji je dvanajst milijonov delavcev v taboriščih za prisilno delo in zato nobenega brezposelnega.

Romunski delavec mora n. pr. dobiti vpripravljen pristojnega sindikata, predno dobi delo. Da pride

Komunistično gospodarstvo ne pozna kriz in ne stavek

Gospodarske krize komunistično gospodarstvo seveda ne pozna, zato, ker je proizvodnja potrošnih predmetov v teh deželah namerno tako nizka, da stalno primanjkuje najpotrebnejših stvari.

»Naš ne more zadovoljiti sedanja količina proizvodnje blaga. Niso redki primeri, da mora kupec, ki išče to ali ono blago, v drugo mesto — je dejal Malenkov 9. avgusta 1953. Če pomislimo, da je stanje v Sovjetiji nevedno boljše kakor v priprežniških državah, potem si ni težko predstavljati, kakšno je dejansko stanje šele na Poljskem, Češkem, Madžarskem, v Bolgariji itd. Komunistični provizijski romarji seveda pripovedujejo vse nekaj drugega, kakor pa to javno ugotavlja njihov najvišji gospodar. Vsi nemiri in protesti delavcev, ki jih komunistični oblastniki zatirajo z vsemi sredstvi, izhajajo v prvi vrsti zaradi pomanjkanja potrošnega blaga, živin in oblačil. Lanski junijski izgrezi na Češkoslovaškem in v Vzhodu. Nemčiji, kakor tudi akcija darilnih paketov, to najbolje potrjujejo.

Nasi komunisti tako radi pripovedujejo o gospodarskih krizah v svobodnih državah, ki jih seveda nabeden uvideni človek ne more zanikati, pač pa samo obzlovati, molčijo pa trdovratno o stalnih krizah potrošne v komunističnih deželah. Tu njihov socialni čut v najboljšem slučaju spi spanje pravičnosti, navadno pa ga tolažijo s pripovedkami in pravljicami izbranih romarjev iz komunističnega raja. Ljudje v komunističnih deželah ne morejo z zmožnost pridobitvega zaslužka potrošiti, ker nimajo česa kupiti. Ko pa se komunistična vladavina znajde na višku potrošne krize, tedaj nastopi čudodelno mazilo denarne reforme. Iz obkopa potrošne presežek denarja in tako oropajo komunističnega podložnika zadnjih grošev, da znižajo kupno moč. To se je zgodilo leta 1950 na Poljskem, leta 1952 v Bolgariji in Romuniji, lansko leto meseca junija pa na Češkoslovaškem. Prav ta goljufija je lansko leto povzročila na Češkem upor delovnega ljudstva.

Največji cinizem komunističnih priganjačev je trditev, da v ko-

mušičnih deželah ni stavek. Res je žalostno in obenem skrajno profidružbeno ravnanje komunističnih oblastnikov, da se delavci v teh deželah, kljub vsej svoji nesreči, ne morejo odkrito upreti svojim delodajalcem brez nevarnosti, da jih pokončajo proletarski tanki in svinice »domovine socializma«. Eдино, kar delavcu v komunističnih deželah še preostaja, je, da izostane od dela. Izbrani po sistemu delovnih norm, v zavesti si, da s svojim zaslužkom itak ničesar ne morejo kupiti za svoje razvedrilo, z izkušnjami »denarnih reforme«, se pogostokrat zatečejo k edinemu

Prvomajska poslanica

J. H. Oldenbruka, Generalnega tajnika mednarodne delavske konfederacije Svobodnih sindikatov

Delavci v državah za železno zaveso in v državah pod komunistično diktaturo! Ze šestdeset let proslavljajo delavska gibanja po vsem svetu Prvi maj kot praznik mednarodne vzajemnosti. Na ta dan zahtevamo boljše delovne pogoje, višjo življenjsko raven, socialno pravičnost, mir in svobodo.

Narodi Srednje in Vzhodne Evrope so oropani svojih človeških pravic, tako tudi pravice na svobodno sindikalno organiziranje. Glavna skrb vsake diktature je, da ostane na oblasti.

Komunistične diktature pa se odklikujejo še s posebno malomarnostjo za blaginjo delovnih ljudi. Tako jim je celo Prvi maj povod, da zahtevajo od delavca še večjih naporov, še višjo proizvodnjo.

Prvega maja morate paradirati pred lastnimi tlačitelji, ki se vas boje, ter se zaradi tega obdajajo s kordoni tajne policije.

Vaš odpor proti komunističnim režimom, ki se je jasno pokazal lani, in to ne samo nepozabnega 17. junija v Nemčiji, temveč tudi na Češkoslovaškem, na Poljskem, na Madžarskem in v ostalih državah pod sovjetsko zasledbo jasno kaže, da je vaš borbeni duh še

ventilu, da namreč delo zapustijo in enostavno izginejo.

Uradno imenujejo komunistični oblastniki take pobege delavstva »selitve delavcev«. Komunistične oblasti smatrajo te »selitve« za največjo sabotažo načrtne državne proizvodnje. Dokler so taki slučajji še sporadični, kaznujejo prestopnika z vsoto teže komunistične maščevalnosti, ko pa bolezen postaja vsakdanji množični pojav, stisnejo oblastniki pesti in zobe ter molčijo. Kazen bi jih vsaj prehodno oropala delovne sile in škoda bi bila večja.

Tu smo nazivali samo nekaj potegavščin komunističnih agentov, s katerimi begajo in mamijo lakomne ljudi na Zahodu. Ko demokratični tisk te zvijače in zavajanja razkriva, tedaj zavilijo, kakor če stopiš mački na rep. Pozablja vsi po vrsti, da živimo na Zahodu še vedno v okviru človečanskih pravic, kjer je svoboda tiška, zborovanja in združevanja samo ob sebi razumljiva zadeva in ki prav komunističnim zaslužkarjem jamči njihov obstoj. Demokracija smo srečni, da je vsaj ta pravica načeloma neokrnjena, ker smo prepričani, da zdrave zamisli ne potrebujejo policijskega varstva. Ideje, ki jih poborniki nosijo na konicah bajonetov, so vedno propadle, ker so bile zmotne. Propadli je fašizem, propadli je nacizem, propadlo je vse, kar je bilo utemeljeno na nasilju. Pravica in dolžnost demokratičnega človeka je, da se bori predvsem proti nasilju, pa naj ga v kakršnem koli imenu prinaša kdor koli. Komunizma brez nasilja na žalost še ne poznamo, kadar pa se nam bo predstavil kot demokratična zamisel ne samo v besedah, pač pa tudi v dejanjih, bo naša borba proti nasilju komunizma prenehala.

To naj si zapomnijo rdeči avangardisti, pa si bodo lahko prihranili vsa obrekovanja in natočevanja proti doslednim borcem za svobodo in demokracijo.

vedno živ, vključ težkim žrtvam, ki ste jih pretrpeli v borbi za svobodo, demokracijo in socialno pravičnost.

Mi vemo, da služijo delavski sindikati v komunističnih državah diktaturi, ki je proti vam. Ni njihova naloga braniti vaše pravice, temveč držati vas pod nadzorom in pomagati, da vas lahko izkorističa do skrajne meje.

Svobodni demokratični sindikati iz svobodnega sveta vam na Prvi maj pošiljajo svoje bratske pozdrave ter vam ponovno zagotavljajo svojo solidarnost v borbi za svobodo, mir in socialno pravičnost.

Delavci na obeh straneh železne zavesne se boré za iste, skupne ideje. Prepričani smo, da ni daleč dan, ko bodo delavci vsega sveta, vseh narodov, vseh ras in obeh spolov v miru sodelovali za blaginjo vsega človeškega rodu.

Zivel Prvi maj — dan solidarnosti delavcev vseh držav!

Razstava a. s. Spacala

Akademski slikar SPACAL je odprl svojo umetniško razstavo v galeriji CASANUOVA v ulici S. Francisco 22-I. Razstava je odprta od 27. 4. do 13. 5. dneva od 11.30 do 12.30 in od 17. do 20. ure.

XI.

Teško je verjeti, da bi se bili ti »potujoči narodi« upali prodirati v tuje in sovražne dežele v manjših skupinah. Pri 10.000 ljudi, je komaj še kakih 2000 za boj sposobnih mož.

Ko smo tako spravili na pot naš narod, si ogledimo še na kratko njegovo potovanje.

Narod torej potuje. Pred vozom par volov, na vozu žene, stanci in otroci, par žakljev moke in suhih jabolk, malo soli in česna, za vozom par krav iz drobnica. Pes laje in teka ob vozu. Možje na konjih in na straži, fantje vriskajo, dekleta jim mečejo poglede, žene klepetajo, otroci se derejo, stari preklinjajo cesto, živina muka. I-dila.

Vse gre lepo in v redu naprej do — meje. Tam pa, hop, carina, pregled živinskih in potnih listov in dovoljenje za nošenje orožja.

Kje neki! Prebivalce sosednje države so naši zgodovinarji že zdavnaj spravili na pot in za njimi ni ostalo drugih živih bitij kot tri podvijane mačke, en star pes in nekaj izgubljenih kokoši. Torej kar naprej in do prihodnje meje!

Tam se narod ni izsili. Čemu, so si rekli, blagor doma, kdor ga ima, in so ostali. Ali pa niso o

KDO JE PRVI POSELIL PRIMORSKO

preseljevanju ničesar slisali. In sprejeli so naš narod z godbo in slavoloki, z županom na čelu, z belo oblečenimi dekleti, ki so naše ljudi obmetavala s cvetjem. Učitelj je držal daljši govor o mednarodnem sporazumevanju, stare tetke so delile topli čaj, cigarete in šokolado.

Ali je bilo tako? Jaz raje mislim, da je obmejni stražnik, čim je zapazil prednje straže tega naroda, zagnal krik, obmejna posadka se je spopadla z najbližnjimi tujci in poslala po pomoč. Čez dan ali dva je bila tudi že glavna vojska te države na meji in napadla z boka. Kdor je bil vojak, bo prav dobro razumel, kaj se pravi braniti tako dolgo in neokretno kolono.

Kmalu bi bilo našega narodiča konec, domačini bi si prisvojili živino, poklali žene in starce, mlada dekleta pa bi si pridržali v plačilo za svoj trud in napor.

veznih mož, pa kaj zato, ko ga čakala, 1500 km daleč, objubljenca dežela.

Toda 1500 km je dolga pot. Voli hirajo in ginejo od naporov, živina od žeje in gladi. Ljudje tarnajo in umirajo od griže in izmučenosti. Za prvo mejo je druga, potem tretja in tako naprej in vsakokrat je nekaj stotin ali pa tisočev borcev manj in vsaj toliko ranjencev več.

Našega narodiča to ne uplašila in dere naprej, kakor procesija mravej čez cesto in pod parni valjar. In narod pride, na dan in leto, ki mu je predpisal zgodovinar, v svoje novo domovino in ni ga več kot nekaj desetisočev.

Sedaj pa strmite! Nekaj desetisočev izstradanih in do smrti izmučenih ljudi vam zavzame celo kraljestvo, dobro urejeno, katero brani množica spočitih in dobro rejenih vojakov, premagata vojsko in pobije tamkajšnje prebivalce do poslednjega moža, da po njih niti ime ne ostane. Osvojen objubljen deželo, ki je tako velika, da bi mogla prehraniti deset takih narodičev, poseli do najbolj skrivnega gorskega kotička, poimenuje-

jo po svoje čez noč vse vasi, zaselke, potoke, reke, jezera, hribe, planine, gore in pokrajine, postavi si kneza ali kralja — in že krone zopet v boj proti novim sosedom.

Tako vsaj si morajo zamišljati te selitve učenjaki.

Takšno pot naj bi bili napravili tudi Slovenci.

Iz svoje nerodovitne in močvirne »pradomovine«, 1500 km daleč čez najrodovitnejše ruske in ogrske nižine za par pederevne zemlje med kraškimi kamenjem?

Potem pa čez noč pozabiti to selitev, ki bi dala pesnikom več snovi nego je mogel dati Odisej Homerju?

Saj je še za aprilsko šalo prehudu, da bi v njo verjeli!

CLOVEK, KI JE IZUMIL PRESELJEVANJE NARODOV

Značilno za trditve o preseljevanju narodov je dejstvo, da sodbodniki tega abaleta narodov na evropskem prizorišču o njem prav tako ne vedo ničesar poročati, kakor mi sami.

Stevilni arabski zgodovinarji, ki so zapisali veliko manj pomembne dogodke Evrope med III. in VII. stoletjem po Kr., — in o tem preseljevanju črhnil niti besedice. Mislim, da ni potrebno poudarjati, da bi taka revolucionarna dogajanja prav gotovo ne zamolčali, če bi bili o njih kaj slisali. Če bi se to preseljevanje resnično dogodilo, bi bil močan njegov odmev prej ali slej priti do njih. Tudi ni preseljevanje množice narodov tako malenkostna zadeva, da bi se o njem ne govorilo.

Tudi iz kronik sodobnih evropskih letopiscev niso mogli ničesar posneti, kajti le-ti niso mogli vedeti za nekaj, kar se ni pripetilo.

Prve nauke o preseljevanju narodov najdemo šele dobrih tisoč let po njih, največ pa okrog leta 1700 in pozneje; vrhunec dosežejo v Nemčiji za rojstva nemškega nacionalizma in imperializma. Kakor že poudarjeno, je bil Nemcem ta nauk dobrodošla prilika, da prikažejo svoje dežele od Labe in Saale z Berlinom vred kot čiste pragermanske pokrajine, katere je

Slovan onečastil s tem, da je v njih prebival in jih obdeloval. Zato je bilo bogu dopadljivo delo Slovane iztrebiti ali pa vsaj po nemčiti, zabrisati za njimi vsako sled ter jim, kakor tudi ostalemu svetu, zabiti v glavo, da so priseljenci, vsiljenci, tlačani in prenamerni, da bi mogli živeti sami. Zato da bi bilo najbolje, da bi se vrnilo, od koder so prišli, ali pa, da spoznajo, da je edino zveličavni evangelij brezpogojen sprejem nemškega jezika in miselnosti.

Kakor se z lažmi in izmišljenimi vestmi često pripeti, se je končalo tako; da so Slovani ta nauk sprejeli. Nemci sami pa začeli v svoje lastne laži verjeti.

Gorostasnost vse te mahinacije, ki so jo Nemci izvedli s prav nemško natančnostjo in laži-znanostjo, se izraža najlepše v dejstvu, da so slovenski slavisti, v kolikor so prišli tej potvorbi na sled in jo razkrinkali, naleteli ravno doma, da o nemškem znanstvenem svetu sploh ne govorim, na največji posme. Ostali slovenski znanstveniki pa se še dalje trkajo na prsa in premevajo isto pesem: Mi smo priprepeni, prišli smo iz močvirij in nismo vredni in sposobni, da bi živeli v lastni svobodni državi.

(Se nadaljuje)

VESTI s TRŽAŠKEGA

Likvidacija vojne škode

15. aprila je potekel zadnji rok za prijavo vojne škode in do 14. julija se morajo oškodovanci, od nosno drugi upravičenci odločiti, ali zahtevajo izplačilo odškodnine ali pa prispevek za postavitev porušenih stavb in naprav v prejšnje stanje.

Z predmete domačega gospodinjstva (pohištvo in obleko), za raznovrstno blago, zaloge izdelkov in surovin namreč predvideva zakon samo odškodnino, ki naj oškodovancu nadomesti vsaj del utrpele premoženjske izgube. Za vse ostale vrste voj. škode (na nepremičninah in premičninah, ki so služile izvrševanju samostojnih pridobitnih poklicev obrti, industriji in za gradbe sploh) pa nudi zakon oškodovancu možnost, da izbere med odškodnino in prispevkom za postavitev zgradb in naprav v prejšnje stanje.

Vsi, ki se morajo zdaj odločiti, morajo seveda vedeti, kaj nudi zakon in prvem in kaj v drugem primeru.

ODSKODNINA

Oškodnino prejme oškodovaneec, odnosno drugi upravičeneec, popolnoma brezobvezno. Uporabi jo pač kakor najbolje zna. Mora pa vedeti, da znaša ta odškodnina, za pohištvo in obleko, največ 1 milijon lir, da mu ne pritiče nobena odškodnina za izgubo draguljev, gotovine, vozil, ki so služila razvedrilo, zgradb, za katere smatra zakon, da so razkošje (gradovi, vile) itd.

Vojno škodo za izplačilo odškodnine izračunamo na osnovi vrednosti na dan 30. junija 1943. leta. Seveda so za njeno ugotovitev metodne takrat veljavne vezane uradne cene, ne pa proste cene. Pri vseh škodah, nastalih na nekdanjem italijanskem ozemlju v Juljski krajini in Dalmaciji ter na Svobodnem tržiškem ozemlju, se nato to vrednost pomnoži s količnikom 15; pri škodah, nastalih na ozemlju današnje Italijanske Republike in v tujini pa s 5. Od tako dobljene skupne vrednosti vse utrpele vojne škode se nato odpiše še do 25 odstotkov kot amortizacija zaradi staranja in izrabe. Znesek, ki preostane, tvori nato osnovo za izračunavanje odškodnine.

Kakor že rečeno, odškodnina za obleko in pohištvo ne sme presežati 1 milijon lir, za vsako ostalo vojno škodo pa bo oškodovancu izplačanih prvih 5 milijonov v celoti, drugih pet milijonov samo 50-odstotno, pri tretjih petih milijonih ena tretjina in končno pri četrtil petih milijonih ena četrtina. Za vse, kar presega vrednost 20 milijonov, ne dobi ničesar. Največ je možna odškodnina znaša torej:

za prvih 5 milij.	50.000.000 lir
za drugih 5 milij.	25.000.000 »
za tretjih 5 milij.	12.500.000 »
za četrtil 5 milij.	6.250.000 »
za 200 milijonov in sploh največ	104.166.666 lir

od česar pa odobri država samo 50 odstotkov, torej 52.083.333 lir.

KAJ JE BOLJSE?

To so torej osnove, po katerih se pri vojni škodi izračunava in izplačuje odškodnino oziroma prispevek za postavitev v prejšnje stanje.

Seja občinskega sveta v Nabrežini

Občinski svet v Nabrežini se je 27. 4. m. bavil z obširnim dnevnim redom. Uvodoma je župan G. Terčon prečital interpelacijo svetovalca A. Škrka, ki se je tikala nekdanjega pisem z občinskimi žigom, ki da naj bi bila odpredana brez vednosti tajnika in župana ter resolucijo glede razlašanja slovenske zemlje, ki jo je predložil svetovalec I. Milič. Obe zadevi sta bili odloženi na konec seje.

K prvi točki je odbornik za finance, Floridan, poročal o obratnih za leto 1951 in 1952, ki so jih potrdili izvoljeni računski pregledniki. K zadevi sta se oglašila svetnik Colja in Milič. Prvi je končno predlagal, naj se za leto 1953 predloži zapisnik, ki naj ga pošljejo pregledniki računov. Obratna za leto 1951 in 1952 sta bila odobrena in sta javnosti na vpogled 30 dni.

Nadalje je odbornik Floridan predlagal, naj občinski svet potrdi predlog upravnega odbora, pa katerem si občina lahko najame 4 milijone lir posojila za nemoteno financiranje tekočih stroškov. O predlogu je nastala daljša diskusija. Svetnik Milič se je protivil posojilu, ker bi denar služil za SELAD, ki ni občinska ustanova, občina bi morala plačevati 7,5 odstotne obresti. V diskusijo je posegel župan in izjavil, da je to sicer res, vendar je treba upoštevati, da bi v nasprotnem slučaju marsikaj morali odpustiti delavce, ker bi ne bilo denarja za izplačilo mezd. Temu je krivo birokratsko poslovanje nadrejenih oblasti. Občinski svet je uvidel umestnost predloga in ga zato odobril.

Za tem sta o javnih delih, ki so v teku ali ki se bodo v kratkem začela, poročala župan Terčon in odbornik Slavec. Zaradi obširnosti obravnavane snovi in zanimive diskusije, ki je sledila, bomo o zadevi poročali prihodnjič.

Občinski svet je nato sprejel re-

Matiček se ženi

Dijaki klasičnega liceja so pod vodstvom prof. Peterlina že trikrat uspešno uprizorili Linhartovo veseloigro »Veseli dan ali Matiček se ženi«.

Ze samo dejstvo, da vendar spet vidimo našo mladino na delu, je zelo razveseljivo; ali vredni niso samo pohvale, ampak tudi pravega priznanja. Vsi po vrsti so se dobro izkazali, posebej pa sta še izstopila Matiček in Nežika, kar se tiče samega igranja pa baron. Matička je zelo lepo podal Gregor Peintor iz Nabrežine. Izkazal se je tako glede jasne izgovorjave kot gibčnosti na odru, katere pri takih mladih igralcih običajno nismo vajeni. Prav tako je živo zaigrala Nežika Breda Bekar. Bila je navihana, modra, nežna in odločna.

Posebnost je bilo tudi domače narečje, v katerem so govorili Nežika, Matiček in drugi fantje in dekleta. Morda je tudi v tem vzrok med mnogo jasnejšo izgovorjavo Nežike in Matička v primeri z o. ne Jurija Slame, ki je igralsko prav imenitno podal barona.

Predstava v Avditoriju je privedla mnogo naših ljudi, in kar je glavno: dijaki so si občinstvo osvojili, pritegnila jih je domača govornica, naša vesela mladina. Takih predstav bi si želeli še več!

nje. Kjer je posamezniku dana možnost izbire, bo pač pri svoji odločitvi moral upoštevati predvsem svoj premoženjski položaj, kajti, če ne more dobiti sredstev za vzpostavitev objektov in naprav v prejšnje stanje, pri čemer mora, kakor smo videli, sam dodati najmanj 50 odstotkov, potem pač ne bo mogel izbrati prispevka temveč se bo moral zadovoljiti z odškodnino. V splošnem pa je pri večjih škodah, posebno pri nepremičninah, primernejša izbira prispevka, kajti ocena je v tem primeru ugodnejša in tudi meja, do katere sega odškodnina, je višja.

Omeniti moramo še, da imajo pravico na eno ali drugo obliko vojne škode tudi oškodovančevi nasledniki in vsi, ki na njegovo premoženje lahko uveljavljajo kakšno pravno priznano zahtevo (n. pr. upniki). Za slednje je priznan še poseben rok, v katerem lahko prijavijo svojo zahtevo. Če namreč oškodovanec sam ni prijavil svoje vojne škode v zakonitem roku, ki je zapadel 15. aprila letoš, potem jo smejo upniki ali drugi pravni upravičenci prijaviti še do 12. oktobra 1954.

Pređavanje SPM

Slovenska prosvetna matiča priredi v četrtek, dne 6. maja t. l., ob 20.30 uri v prostorih SPM v ulici Machiavelli, 22-II predavanje prof. K. Sancina o temi: »Naš odnos do glasbene umetnosti in nje vzgoje«.

Poljudno predavanje bo zanimavlo glasbenega izobraženca, kakor še posebno starše in glasb. mladino.

TRŽAŠKI PREPIHI

O gospodarjih in Jernejih

Pri »Deluca bi nam radi dopovedali, da so iztaknili novega, morda celo nepoklicnega dilektika. To vvariš Jernej si je za to priložnost izbral poklic Cankarjevega Jerneja — in ni pogrešil. Pod novim imenom se skriva le stara firma!

Jernej z masko na obrazu se namreč bridko pritožuje, da demokracijski svet njegovega gospodarja ocenjuje tako, kakor je Cankar ocenjeval Jernejevega gospodarja. Cankar ni hranil s papirjem pri popisovanju tega gospodarja, postavljal je nesmrtno delo, ki so ga prav komunisti poskušali zamažati. O gospodarjih in Jernejih bodo pisali ljudje vse dokler bodo gospodarji samo ukazovali. Jernejji pa samo poslušali. Tudi Jernej pri »Deluca ve, da prav komunisti načela o ukazovalnosti gospodarja in poslušnosti Jernejev izvaja z železno doslednostjo.

Cankarjev Jernej je svojo pravico vsaj iskal, četudi je ni našel, Vidaličev Jernej pa ne išče pravice in resnice, pač pa krivico in laž spreminja v gospodarjeve čednosti. Se več, kdor koli krivice in laži Jernejevega gospodarja razkriva, dela — po njegovem — to ne zato, ker bi hotel resnici in pravici pripomoči do veljave, pač pa iz istih pobud, ki so poklicnega Jerneja priklenile na svojega gospodarja.

Tudi v tem se moti Jernej. Svobodni ljudje nimajo idejnih gospodarjev, lahko imajo vzornike. Zgodovina slovenskega političnega gibanja ni poznala poklicnih političnih agitatorjev. Politika je bila našim prednikom prav tako zasebna in častna zadeva posameznika kot vera. Sele KP je postavila nove poklice, to je ljudi, ki jim je strankarska politika življenjski poklic, vodilno načelo pa pregovor:

Cigar kruh uživam, temu slavo sviram!

Tako se ustvarjajo poklicni strankarski Jerneji in njihova usoda ni boljša od Cankarjevega Jerneja, v kolikor ni še mnogo slabša.

Na nasprotni strani teh Jernejev ni, ker tudi ni gospodarjev. To si zapomnite, tov. Jernej, pri »Deluca! Morda bo le res, kar slišajo po mestu, da namreč stara ljubezen

ODPRTO PISMO

Prejeli smo v objavo:

Velečastitemu odboru za proslavo Marijinega leta TRST in v odobritev Prezvišenemu gospodu škofu Mons. ANTONU SANTIN TRST

Zivimo v hudih časih in se hujši so morda pred nami. H komu naj se obrnemo za pomoč? Kje na iščemo zavetja? Odgovor ni težak. Kadar otroku preti nevarnost, išče svojo mater in modro ravna. Kakor otrok, tako tudi odrasli človek potrebuje matere. Vsa preteklost nas uči, da so se naši predniki, kakor tudi mi, zatekali k nebeski Materi Mariji.

Najbolj priljubljena Marijina božja pot je bila za naše primorske vernike Sv. gora pri Gorici. Kdo izmed nas še ni poromal na Sv. goro? Zivo so nam v spominu pretekla leta, ko smo lahko neovirano romali k Mariji na Sv. goro, kjer smo pred njeno milostno podobo našli vselej mnogo milosti in tolažbe.

Ko praznujemo letos Marijino leto, se naše misli zopet dvigajo k ljubljani svetogorski Kraljici. Toda nove razmere, v katerih živimo, nam ovirajo prosto romanje na Sv. goro. Zato je naša srčna želja, da bi v tem svetem Marijinem letu imeli vsaj njeno podobo med nami. Goriški verniki so že pred leti to storili. V goriški stolnici imajo krasen posnetek podobe svetogorske Kraljice. Pred to podobo se vsak dan daruje sv. maša in Goričani se zaupno k njej zatekajo.

Zakaj ne bi tudi mi tržaški verniki storili enako? Tudi mi lahko nekaj storimo. Najbolj primerno bi bilo, da bi si oskrbeli kopijo svetogorske Matere božje, katero bi postavili na primeren oltar cerkve Sv. Jakoba v Trstu. Zato se obračamo z gorečo prošnjo do našega prevzvišenega gospoda škofa, da bi nam milostno dovolil, da bi se naše srčne želje izpolnile. Ker gre tukaj za dušni blagor vseh vernikov, pričakujemo z velikim zaupanjem, da bo prevzvišeni storil vse, da se to uresniči.

Zaradi tega naprošamo Odbor za proslavo Marijinega leta, da vzame zadevo čimprej v pretres, da s

tem ugodni srčnim željam naših vernikov in na ta način najlepše zaključiti proslavo Marijinega leta.

Slovenski verniki smo pripravljani vse storiti, da se ta naša srčna želja izpolni. Predlagamo tudi, da bi med nami nabrali potrebnih zlatanin, iz katerih bi se izdelali kroni Mariji in Jezusu.

Najgre ta glas med vse častilce svetogorske Kraljice, kakor se glasi v svetogorski himni:

»Z vrha Skalnice glas nov odmeva, — ki oznanja ga Urška deva — iz Grgarja ponižne vasice, — blizu slavne in sončne Gorice. — Če ravni gre ta glas do morja. — Ze na nogah dežela je vsa.«

Trst, 25. aprila 1954.

SLOVENSKI VERNIKI

Seja širšega odbora SDZ

V nedeljo 25. 4. m. je bila seja širšega odbora SDZ. Polnoštevilni odborniki so razpravljali o tekočih organizacijskih zadevah in o delih za letošnji občni zbor SDZ.

Poziv slovenskim učiteljem!

Slovensko dobrodelno društvo opozarja naše učitelje, da potrebuje za nadziranje otrok letošnjega mladinskega letovanja v Devino nadzornice za meseca julij in avgust.

Kdor se želi udeležiti obmorske kolonije, naj vložil prošnjo pri SDD v Machiavellijevi ulici 22-II z navedbo imena, katere se misli udeležiti.

Prednost imajo učiteljice, ki so že prejšnjaja leta sodelovale v kolonijah.

Dve nezaposleni absolventini Slovenskenskega učiteljskega bi verjetno našli takoj zaposlitev.

Reflektantke naj se zgledajo v dopoldanskih urah v tajništvu SDD, ulica Machiavelli 22-II.

ne zarjavi in so se sprti bratci skrivno zopet pobotali. Na »dolarski liniji in »pustnem plesu« so se vsekakor znašli na istem tiru. O vsem tem pa smo že itak postregli do jltji, zato ni treba, da dojenčkom to ponavljamo.

Za Bogomolčeve injekcije pa se iskreno zahvaljujemo; izumitelja in njegovega prvega pacienta Stalina so spravile na drugi svet, mi pa bi radi poklicnim KP Jernejem že pred smrtjo dopovedali, da služijo prav takemu gospodarju, kakršnega je služil Cankarjev Jernej. Ta gospodar se je izkazal pri Slanskemu, Rajku, Kostovu, Gomulki in sedaj tudi še pri Romunih, da ne bo nevoščljivosti med pripreznici. Nobenih vzrokov ni, da se ne bi izkazal tudi pri tržaških poklicnih Cankarjevih Jernejih. Seveda smo pripravljani na veliko potrditvenost in zato želimo sebi in tudi njim še mnogo let življenja — pod svobodnim soncem!

Pozabljeni Stalin

»Komsomolska Pravda«, glasilo sovjetske komunistične mladine, poroča, da so predručajli prisego komunistične mladine in iz nje poglali Stalina. CK Sovjetske komunistične mladine je namreč zaukazal naslednje novo besedilo prispege: »Prisegam, da bom ostal zvest naukom Lenina in odločen braniti KP za zmago komunizma.« Staro besedilo prispege je v svojem drugem delu vsebovalo povsem drugačno zapoved: »... in odločen leninistično-stalinistično idejo braniti za zmago komunizma.«

Pred poldrugim letom bi taka sprememba prispege spravila na morišče vse njene urejevalce, danes bi tvegali glavo tisti, ki bi se kosičevanju prispege upirali. Zasluzna usoda pač vseh Jernejev...

Kdor išče, ta najde

»Primorski dnevnik« je za svojo nedeljsko številko prihranil »ocvirka«, v katerem nam zopet očita, da smo po 8. oktobru »napadali Jugoslavijo in njene voditelje, ki so...« — edini preprečili, da bersaljerjev in karabinjerjev še danes ni v Trstu.

Točno. Pisareček »Primorskega dnevnika« je z svojimi besedami potrdil samo to, kar smo mi že nekakrat izjavili, namreč, da so jugoslovanski narodi demonstrirali in hiteli na mejo prežeti z voljo, da karabinjerjev sploh nikdar ne bi bilo v Trst, medtem ko se jugoslovanski komunistični voditelji in vsi tisti, ki jih podpirajo, lahko postavljajo kvečjemu s tem, da karabinjerjev še danes, oziroma pravilneje danes še ni v Trstu.

To ni majna razlika. Če bi namreč Italija sprejela titovske pogo-

je, potem bi se karabinjerji že zdavnaj lahko sprehajali po Trstu. Ker »Primorski« na tihem upa, da jih bo koncem koncev vendarle sprejela, mu je podzavestno, mimogrede, a iskreno ušel previdni »še danes«. Kaj jutri, Bog ve... Vsekakor, hvala za iskrenost!

Glede napadov na Amerikance, Britance in Italijane, ki so bajé še veliko bolj odgovorni za sedanji položaj, naj nam pa zanesljivo pravi ni sentimentalni »Primorski dnevnik« oprsti, ce smo tako stvarni: in realni, da ne zahtevamo od tujca takega upoštevanja svojih koristi, kakor jih imamo menda pravico zahtevati od matične domovine in njenih, pa čeprav politično še tako nasprotnih predstavnikov. Tudi to je pomembna razlika.

Vkljub temu mu pa priporočamo, naj pazljivo prebere številke »Demokracije«, na katere se sklicuje, pa bo spoznal, da smo vsakemu povedali svoje. Seveda, ne v istem stavku, ker je to nemogoče. Če pa ima tudi na očeh takšne škarje, da mu kar sproti iz listov izrežujejo vse, kar ne bi bilo v prilog njegovim trditvam, potem mu pa seveda tudi sv. Duh — v katerega poleg vsega še ne veruje in se z njim stalno krega — ne more pomagati.

Odgovorni urednik:
Dr. Prof. ANTON DABINOVIC
Tiska: tisk. Adria, d. d., v Trstu

ZDRAVNIK
Dr. FRANJO DELAK
v TRSTU
sprejema
na
Reški cesti - Strada di Fiume,
številka 20-III. - 2. nadstopje
vsak dan od 15. do 17. ure.

ZOBOZDRAVNIK
Dr. STANISLAV PAVLICA
se je preselil v ul. Rittmeyer, 13
in sprejema
od 9. do 13. ter od 17. do 19. ure
Stev. telef. 31-813

Mizarji kmetovalci podjetniki
Deske smrekove, macesnove in trdih lesov, trame in parkete nudi najugodnejše

CALEA
TEL. 90441 TRST
Viale Sonnino, 24

Vsakovrstno pohištvo: Tovarna pohištva
SPALNICE - JEDILNICE - Tel. 32
KUHINJE ITD. — PO NAROCILU IZVRŠI VSAKO DELO — POROSTVO ZA DOBER NAKUP — TOVARNISKE CENE — DELO SOLIDNO — DOMACA TVRDKA

PRINČIČ
KRMIN
Cormons - prov. Gorizia

OBVESTILO
Tordka KERŽE
PIAZZA SAN GIOVANNI 1 - TEL. 35-019

ki obstoja in deluje nepretrgoma že 88 let v solidnem in neumornem delu, je na željo svojih cenjenih odjemalcev ustanovila oddelek za izvoz darilnih paketov z raznovrstnim blagom za Jugoslavijo in ostale države, ki že deluje v polnem obsegu.

Vsi, ki niste bili do danes obveščeni o našem novem poslovanju in želite svojim sorodnikom in prijateljem pokloniti kakršno koli darilo, kakor: zivila, tekstilno blago, radiosprejemnike, glasbila, pisalne, šivalne ali pralne stroje, električne sesalce za prah, električne hladilnike - Frigideires, štedilnike na drva, plin ali elektriko, nerjaveč namizni pribor, porcelan, bicikle, Motocooters itd. itd., vas vlijudno vabimo, da se zgledate osebno ali pismeno pri nas na zgornjem naslovu.

POSTREZENI BOSTE TOČNO, PO KONKURENCNIH CENAH IN S KVALITETNIM BLAGOM!

SLOV. PROSVETNA MATICA priredi

Večer narodnih pesmi

v. petek, dne 7. maja 1954, ob 20.30 v društveni dvorani v ulici Machiavelli 22, II. nad.

s sodelovanjem priznanega pevskega terceta

»METULJČEK«
ob spremljavi mojstra Marija Sancina

Vabila za vstop na razpolago na sedežu društva v ulici Machiavelli 22-II.